

abeceedar

Ingrijit de

Teodor Murășanu,

Emil Giurgiuca, George Boldea,

Grigore Popa, Pavel Dan, Mihail Beniuc

Lumină adumbrită

Văd pomul înflorit și mă gândesc la ea...
Prea negru-o fi pământul ce mi-o ține,
Incolăcite toate cărările spre mine,
Și poate'n noaptea asta mă fulgeră o stea.

Alunecând în mâna mea, făclie,
Se v'arginta rugina de pe sape,
Ci dragi-i voi surâde 'n flori, să-mi vie
La cap, ca 'ngenuncherea unei ape...

Azi, care siderale cu doru-mi încărcate,
In pajiștea de flori, fugarii soarelui adastă,
Să i le verse dragii pe fereastă
In flacăra ce sângeră 'n mușcate.

Pe-un ram ce-mi face semne în azur,
Columbe de zăpadă, privirile-mi s'așează,
Mai sumbru decât noaptea ce îndur
Luminii din departe-i stau de pază...

BCU Cluj / Central University Lib George Boldea

Peisaj venețian

Pentru a putea coborî în taina muzicală a morții venețiene, trebuie să fi murit de mai multe ori. Moartea, cu întreg cântecul ireversibilității, înseamnă împlinire și amplitudine interioară. Cine nu trăește teribila tensiune a elanului tragic, iscat din multiplicitatea contradictorie a haosului interior, nu poate pricepe farmecul liberator al morții. Presentimentul și nostalgia morții sunt încărcate de neliniștile luminii crepusculare. De aici cresc florile fascinante ale morții. De aici am crescut eu într'un amurg estival, greu de presimțire și de poesia arrière-saison-ului, cu duhul Veneției deopotrivă. Veneția nu poate fi înțeleasă decât înfășată în luminile amurgului. Farmecul ei specific — aventură între moarte și viață — îndurerează numai prin fumul jocurilor crepusculare.

Moartea aici nu înspăimântă, ci încântă și întristează, precum infinitul exaltă și desmărginește.

Veneția, divină aventură umană, alcătuită din apă, lumină, moarte și artă, este o teribilă, dar nobilă minciună. Minciuna artei și a reveriei, masca visului și-a morții. Tragismul ei este tragismul morții. Este dulce și sublim.

* * *

Veneția este un cântec despre moarte și despre muzică.

Cine a văzut cu ochii Frumusețea, aparține morții, este un adevăr etern pentru Veneția. Platen, când a vorbit aceste cuvinte, era pătruns de melodiile sfârșitului.

* * *

Răscruce între Sud și Nord, Veneția îngemânează forma meridională cu muzica septentrională, cu o vădită prioritate a celei din urmă. Muzica este gemenă morții.

Lumea văzută muzical, atitudine simfonică în fața vieții, multiplă și fecundă, iată ce exprimă sintetic voluptoasa cetate a dogilor. Zarathustra, transfigurat de viziunea singurătății a șaptea, nu putea contempla maestratea amiezei înalte decât în acest loc de vrăsmășie între apă și uscat. Durata Veneției este durata cântecului. Pentru Venețian cântecul este cea mai indispensabilă categorie a existenței. Cântă lumina, cântă cerul, cântă apele, cântă copiii și tinerețea. Timpul lor este timpul melodiilor și-al ritmurilor sonore. Ai impresia că tot ce vezi, palate și biserici, canale și piețe, gondole și punți, nu sunt decât fragmente, reminiscențe din melodia cosmică a începutului. Desigur, Platon și Schopenhauer, unul înainte și altul după zilele ei de înflorire, au trăit rezonanțele nostalgice ale unei melodii metafizice, de esență venețiană.

Veneția, unde a luat ființă „muzica leonină” al lui Pietro Gasti, consolarea anti-wagneriană a lui Nietzsche, alături de „misterele Noptii și ale Morții”, cum numește Ecce homo „Tristan” al lui Wagner, despre care în acelaș Ecce homo se spune: „Caut încă și azi o operă de o fascinație așa de primejdioasă, de o infinitate așa de înspăimântătoare și suavă ca Tristan, — o caut în toate-arte dar zadarnic”. Pericolul, scrie într’un loc Bertram, farmecul magic, infinitatea înspăimântătoare și suavă, unitate în dualitate — aceste formule à la Tristan, definesc senzațiile pe care i le dă Veneția: antinomiile ființei sale confluează aici într’o sinteză misterioasă, — care nu mai este de aici, — metafizică. Și toate telurile urmărite pe căile cele mai diverse, Fericirea finală și Sensul final — fericirea și misterul Sudului, a Primejdiei, a Suferinții, a Muzicii, chiar fiorul Morții apropiate: totul, pentru el, se adună, într’un fel sau altul, în acel „Par delà le Jour”, în Noaptea care se numește Veneția. Mai pregnant și mai condensat această identificare cu Veneția este exprimată în următoarea confesiune: „Când zic: dincolo de Alpi, nu zic, cu adevărat, decât Veneția. Când caut un sinonim muzicii, eu nu găsesc totdeauna decât acest cuvânt, Veneția. Eu nu știu face diferență între lacrimi și muzică, eu nu pot concepe fericirea, Sudul, fără un fior de teamă”: Suntem acolo, continuă Bertram, pe pragul cel mai intim al sanctuarului muzical al lui Nietzsche: la rădăcina Fatalității sale, care îl face „să sufere de destinul muzicii ca de o rană binecuvântată”. Aici se realizează în Nietzsche ca într’o renaștere fără încetare a muzicii, ea țâșnește (Fatalitatea), ieșită din spiritul Veneției, comparabilă cu această aventură nocturnă, la care, într’o scrisoare către Gasti, face o ușoară aluzie: „Noaptea ultimă, la marginea punții di Rialto, o muzică iară, care m’a mișcat până la lacrimi, mi-a adus un extraordinar adagio ca în vremile de odinioară, s’a spus că înaintea lui, n’a mai fost adagio”.

Acest adagio de necrezut, este muzica Veneției, este Veneția însăși. Chiar mentalitatea plastică, anti-muzicală a unui Goethe l-a observat, el, pentru care Sudul era Roma, de obicei, și nu Veneția; el a recunoscut că în Veneția nocturnă, „i s’a relevat sensul cântecului pentru întâia oară”. Iată ce scrie el (Voiaj în Italia) despre chemările cântate ale gondolierilor: „Această voce venită din depărtări, ea are un accent din cele mai stranii, acela al unui plâns fără doliu; se găsește în el ceva de necrezut, care mișcă până la lacrimi... Acest cântec este cântecul pe care un însingurat îl lansează în depărtare și înfinit, ca un altul acordat la acelaș diapason, să-l audă și să-i răspundă”. Acest cântec imemorial și solemn ca moartea, în care palpită inima Veneției, a umplut, cu generozitatea rezonanțelor sale de dincolo de lume, urechile lui Wagner, când scria Tristan. Insuși o mărturisește într’o scrisoare către Mathilde Wesendonk:

„Melodiile gondolierilor sunt întradevăr foarte vechi, așa de vechi ca și Veneția. Aceste melodii profund melancolice, cântate de o voce sonoră, puternică, venite din depărtări și duse pe deasupra apelor pentru a se resfrânge într’o depărtare și mai adâncă, mi-au dat emo-

ții sublime". Acum înțelegem, fără comentarii, venerația celui mai mare wagnerian dintre anti-wagnerieni, pentru „misterele Noptii și ale Morții” pentru, „Tristan”.

* * *

Existența acestei cetăți metafizice, în care uitarea lumii singularizează spiritul gânditor, este un echivoc iremediabil. Discrepanța între esența realității și aparență este prăpăstioasă. Între peisajul interior și cel exterior se deschide un abis înfricoșător. Nimic nu afectează unitatea în acest „oraș artificial”, cum îi zice Georg Simmel, dar totuși dumnezeesc de natural și viu. Esența ontologică a Veneției este inconceptibilă fără paradox. Paradoxul este sângele ei spiritual. Adevărul rezultat din potrivirea cu sine însuși lipsește Veneției. Acest adevăr imanent, din articulațiile cărui se ridică construcția armonică și virilă unității este strein de ființa ei.

* * *

Monumentalismul venețian este monumentalism al hazardului. Chiar când masivitatea lui cutremură, impresia este caldă și învăluitoare. Prin aceasta, Veneția este antipodul Florenței și Romei, a căror monumentalitate se asvârle cu dârzenie în nemărginire. Sunt pe meridiane sufletești cu totul deosebite.

* * *

Taina Veneției este cântecul și singurătatea. O singurătate coplesitoare și fecundă. O singurătate deosebită, care îți dă impresia de desmărginire a infinitului. O singurătate creatoare de cântec și mister. Singurătatea amiezilor drepte și transcendente. A șaptea Solitudine a lui Zarathustra!

* * *

Îngustimea străzilor, înghesuiala trecătorilor, care îți dau impresia unei intimități neobișnuite, distanțează tot așa de mult ca ușile tăiate în gorun masiv, sumbre și hieratice, închise de sus până jos cu austeritatea unei rase călugărești. Atingerile cu lumea depărtează la fel ca punțile acestui oraș, — minciună tragică și primejdioasă — cum nu e altul în lume.

RCL Cluj / Central University Library Cluj

Aci totul e echivoc — piețe, punți fațade — sunt făcute numai pentru ochiu. Tragismul Veneției rezultă din tragismul echivocității sale. Căci ceea ce e tragic în Veneția și ceea ce face ca ea să simbolizeze o unică ordine de forme sub care concepem această lume, spune Simmel, este: suprafața care se desprinde de fond, aparența sub care nu mai trăește esența, se prezintă totuși ca un lucru complet și substanțial, ca și conținutul unei vieți care poate fi trăită real. La Florența simțim ca o certitudine aproape că forțele care au format rolul ei și au făcut să crească florile și arborii sunt acelea care au creat, slujindu-se de mâna artiștilor lor, paradisul lui Orcagna și primăverile lui Botticelli, fațada lui San Miniato și campanile al lui Giotto. Și pentru aceasta viața sufletului, care a servit de intermediar între acest fond obscur și formele cristalizate ale spiritului, poate să fi dispărut de mult și să nu fi lăsat să subsiste decât o aparență estetică, aceasta nu e totuși o minciună, pentru că în ea vibrează încă esența. Numai când o aparență, care niciodată n'a corespuns unei realități și care a pierdut ceea ce formă antiteza sa, numai când această aparență, pretinde că poate prezenta o viață și o totalitate, ea devine minciună și echivocul vieții se cristalizează în ea. Noi regăsim acest echivoc, continuă Simmel, în aceste piețe, strâns închise de pereți simetrici, fără ca să treacă pe acolo vreodată o trăsură, și care iau aspectul de camere; în aceste stradele strâmte care fac trecătorii să se apropie și să se atingă constant, și care dau aluzia unei confiențe sau intimități, care lipsește, cu toate acestea, vieții orașului. Și chiar această viață, constituită de o parte de ansamblul ulicioarelor, de altă parte din ansamblul canalelor, în așa fel că nu aparține nici apei nici pământului, nu este ea asemenea o viață dublă? Se pare că viața pe pământ și viața

pe apă să fie forme proteice împrumutate rînd pe rînd dela una la alta, pentru a-și putea exercita mai bine seducțiile lor. Și în micile canale sombre apă se agită și se sbate așa de neliniștită că nu putem distinge o direcție; este o mișcare constantă, dar nu știm unde sfârșește. Dacă viața noastră, cum spune Schopenhauer, este „cu totul echivocă”, înseamnă că nu este decât un avant-plan în dosul căruia singura certitudine este moartea. Dacă aparența nu isvorește dintr'o rădăcină, care să o hrănească cu sucurile ei și să o mențină într'o singură direcție, este sortită la tot ceea ce interpretarea — oricare ar fi ea — are mai orbitor. Numai artei îi este dat să ne facă să sesizăm viața reală prin aparența pe care ne-o oferă. Din acest motiv arta nu e perfectă și superioară artificiuului decât cu condiția să fie mai mult decât artă. Astfel este Florența, care dă sufletului certitudinea admirabil de clară a unei patrii. În timp ce Veneția n'are decât frumusețea echivocă a aventurii, care plutește fără rădăcină în viață; faptul că ea a fost și rămâne orașul clasic al intrigii amoroase nu este decât expresia sensibilă a destinului ultim pe care trebuie să-l sufere imaginea sa, care nu poate fi pentru sufletul nostru decât o aventură și nu o patrie.

* * *

În această cetate ducală, unde pasiunea și voluptatea cresc dimpreună cu moartea și cântecul, sufletul se cere dureros. Chemarea apelor, multiplicată de glasurile seducătoare ale depărtărilor, este nostalgia gândului meu. Turnurile și bisericile, palatele și copiii sunt de aceeași esență, esența cântecului și-a însingurării.

Aici, unde dualitatea vieții ia ființă, iar duhul apelor al nopții și luminii se cristalizează în cântec, pasiune și moarte, fatalitatea depărtărilor, cu prelungi rezonanțe de gondolier, chiamă și intristează.

Veneția, 1 Septembrie, 1933.

Grigore Popa

Povestea copilului bun . . .

A fost odată un copil

Născut în soare de April,

Născut din cântec și din flori,

Adus de-un înger alb în zori.

Frumos cu ochii lui adânci,

Izvor ce a țâșnit din stânci,

Sglobiu și hoinăreț copil,

Frumos ca luna lui April . . .

. . . Și într'o noapte a murit.

Copilul viața și-a zâmbit,

Și se făcu pe cer un nor,

Și veșnic este al lui sbor . . .

Emil Isac

Elegie

*Peste iubirea noastră suave campanule,
când se urcau spre ceruri narcise cu viori
și înfloreau în aer serafi și libelule,
lăsând pe alăute să doarmă aurori.*

*Te 'mprourase visul cu iriși de hermină
și te 'nflorise roză grădină de zăpadă.
Era un stup iubirea și trupul tău grădină,
albinele iubirii în mierea lui să cadă.*

*Erai un cântec mare: orgi triste de corole
și liniile sunet în marmora ta sfântă.
un fluer leneș brațul și coapsele viole . . .
Tot trupul parc de stele și lotuși care cântă.*

*Și pentru albul prour și frageda lui floare
veneam cu mâini umplute de rouă și balsam,
iar muzicii lui. rană de liră-i aduceam
și harfele iubirii cu strunele de soare.*

Radu Gyr

Poveste din câmp

Picură seara în câmpul vânat și gol.
Peste cumpăna strâmbată ca un semn,
A trecut adineaori ultimul stol
Și nici-o păsărică n'a căzut pe lemn.

Pe la cotul drumului cu praf amar
Plânge Maica Domnului în pânza lunii:
— Era un om care păștea arătări de var
Pe câmpul ars de flacăra minunii.

Când era târziu ca și acum
Iar mieii se îngrămădeau să sugă,
Descoperit omul ingenunchia în drum;
Prin șanțuri turma bătea clopote de rugă...

Apoi după marginea pădurii se pierdea,
În fluerașul vântului ușor...
La marginea pământului lucea o stea.
În văi apele psalmodiau ruga lor.

Și omul s'a tot dus. Cine știe unde?
Poate să se 'nchine 'n fața altor sfinți:
Lăsând mărăcinilor și ierbiu scunde,
Numai oi fricoase și asini cuminți...

Ion Focșeneanu

Ospăț în dimineață de toamnă

Veniți, ca să culegem fructe'n zori
Din pomii grei cu poalele plecate,
Să fim aezii clipelor bronzate
Și ne'ntreцуți de alți culegători.

Și să cântăm... și să culegem roade,
Să râdem sgomotoși, să chioțim,
Căci nu se știe de-o să mai trăim
O toamnă cu atâtea noi isvoade.

Apoi să facem cercul mesei noastre
La jocul mic al umbrelor de rugi,
Ai golului albi îngeri ne-or fi slugi
Venind din cerul apelor albastre.

Va fi în pajiște 'nfrățire nouă:
Iar fluturii și găzele când s'or trezi
La matinal ospăț vor zăbovi
Cu aripile mici muiate 'n rouă.

Când îngerii sosi-vor, albi, din sbor,
Și vor începe fructe să ne 'mpartă —
Să zăvorim a visului grea poartă,
Pierzându-ne în nemurirea lor.

G. Bobei

Poetul N. Milcu

Poetul Milcu nu mai este. Cărările lui au intrat în pământ. Și-l întâlneam atâtea ori în București, Heidelbergul nostru. Pe aceeași bancă, absorbit în sine, în sala de marmoră a Universității, la cursuri, cenacluri literare și mai adesea la biblioteca Facultății de Litere. Sfielnic atrase de frumusețea lui, fetele i se așezau, tiptil, în față. Câteva momente mai târziu, pleoapele mari îi ridicau ochii de pe carte. Inundați de melancolie, reflectau deodată adierea de lumină a zâmbetelor dimpotrivă. Cartea rămânea deschisă, de fantezie. Poetul visa: poate să lege cu o floare cerul de pământ. Astăzi nu mai este printre noi. Ofilit prematur, a căzut ca un preludiu de toamnă. Făptura lui subțirătecă, înaltă, deacum nu-și mai oglindește tristețea cu mlădieri de narcis, în apele vieții, ci pe valurile sumbrei Lete. Parcurile cari i-au adăpostit sub ramuri bucuria și tristețea îngemănată cu a lor, îl plâng cu frunze de ceară. Durerea noastră n'are cuvinte. Dar ascultăm fluierul lui Marsyas în suflarea toamnei. Pe un alt tărâm, Grădina de sîdef a poetului ne învăluie cu ceața sufletului său. Eul lui, infiorat de farmecul iubirii, ni se comunică, spontan, voalat în imagini de o rezonanță intimă, ca o

melodie. Dela primul pas ne-am vrea o rază să nu clătinăm nici o floare, pentrucă toate zâmbetele de corole le-a stropit cu lacrimi. Intre pleoape ne stăruie un „Decor“:

*I-atâta strălucire 'n tomnatecul amurg!
Lumina scorojește toți pomii din grădini
Și 'n trâmbe aurite cum tremură, ghicești
In fiecare creangă un scrânciob de lumini . . .*

*Și soarele s'aude cum plouă în fântâni
Și apele acuma sunt mai verzui . . . Ș' ascult
Frângându-se o rază . . . O frunză 'n vânt . . . Apoi
Imi mistui sub ploape o lacrimă mai mult.*

*Și când mă 'ntorc spre casă cu-acelaș dor în piept,
In suflet toamna arde pân se preface 'n scrum,
Iar zilele de-alt' dată foi vestede — răsar
Din scorburi ruginite, — și mă pândesc la drum . . .*

Sufletul ne vibrează de emoție și rămânem mult timp mișcați dupăce am închis grădina . . . Iubind viața luminoasă, tinereța acestui poet era urmărită de obsesia morții ca de propria-i umbră. Cu sentimentul fericirii în nenorocire, Milcu făcea din presimțirea morții o realitate.

*In pacea mea tihnită 'n fîntirim
Adânc m'au îngropat să nu mai gem.
Mi-au pus un giulgiu pe ochi, — să nu te văd
Și 'n gură lut mi-au pus, — să nu te chem.*

Nu s'a înșelat. Cupa vieții, sorbită nici pe jumătate, i-a fost smulsă de pe buze de un destin avar. Lespedea i-a cetluit somnul de plută. Pe țărâna care acopere inima celui mai suav poet al grădinii, noi înfigem cu pietate floarea amintirii.

George Boldea

Sunt frate bun cu tine

*Tu te-ai născut în munți cu ape clare,
eu m'am născut în șes cu ape line —
sunt frate bun cu munții și cu tine
precum cu picurii luminilor stelare.*

*Din poama vieții stoarcem amândoi
doar sângele ce clocote în vine, sity Library Cluj
culegem roada vremilor streine
în fărmitura smulsă din noroi.*

*Tu porți înscrisă 'n tăieturi de piatră
durerea gândurilor grele, multe,
și fi-o desprind, când stau să te asculte,
doar câinii 'n pâlpăirile din vatră.*

*Eu mi-am clădit din florile de-argilă
un semn văzut, crescut la răspântii —
tu nu 'ntreba, când pașii fi-i ații
pe drumurile noastre de cobilă.*

*Prin vaduri strânse 'n ape verzi, necunoscut,
pășește aprig urme îndesate;
în podgorii cu boabele brumate
să prăznuim frăția 'n ulcioarele de lut! . . .*

Radu Brateș

Romanță veche

*In urma ta, cad frunze 'nsângerate,
Și plânge vântul peste târgul mort,
Iar tu, te pierzi în negurile mate,
Ca un catarg ce pleacă dintr'un port.*

*Te duci . . . dispari. Ce trist; nu-mi lași măcar
Mireasma dulce-a visurilor mele.
Mi-e sufletul: cortegiu funerar,
Nădejdea mea, o pulbere de stele.*

*Sunt rupte toate strunele iubirii,
Uitarea rece 'n nopți, ne-o săruta,
Vai, cum se scutur, jalnic, trandafirii
Și frunzele cum cad în urma ta.*

N. I. Bontaș

Cârjă

Hou, hoou! strigă Cârjă la vite, din ce în ce mai tare. Junincile bălane și buece, de doi ani, nu știau trage și, de ce le striga omul să stee, fugeau mai tare, la vale, cu carul gol.

Când văzu Cârjă că nu-i chip să le oprească cu vorba, puse o mână pe ceglău, cealaltă pe spatele vacii de către om și sări jos. Junincile se opriră deodată. Una, însă, se trase înapoi, cârnind carul, încât de n'ar fi fost el acolo, să pună mâna, i-ar fi rupt ruda.

— Mânca-v'ar dubiala! Amu, ce să mă fac?! Pornise la târg și când scobora la vale, în partea cealaltă a satului, băgă de seamă că și-a uitat straița acasă.

Să-și lase carul în drum, noaptea, nu se încumeta. Putea veni cineva să-i iee răstele, ori să-i desprindă junincile și să-l batjocorească. În cap de noapte multe felii de oameni umblă. Să se întoarcă acasă cu car cu tot, se temea să nu întârzie și să meargă până în Turda de-a nimica. Și par'că era făcătură: nu venia nimeni din nici o parte.

Asculta, dar nu era chip să deslușească ceva din pricina unei haite de câni, ce stau să-l tragă jos.

— Ho - ha - ho! se răsti plecându-se să ia o piatră. Țin gazdele câini cu turma. Ar trebui să le bage mulgar. Ho - ha - ho! Când văzu că vremea tace și trece și el stă cu carul în drum, cei vacile și se întoarse înapoi. La poartă opri:

— Tu Anică, tu! Anicăăă!

Femeea își pusese în gând să scarmene lână. Nu stinsese lampa, o trăsese numai în jos și se vârise sub țol, să se încălzească căci înghețase pe jumătate, ajutând omului să înjuge junincile. Când îl auzi strigând, crezu că visează, apoi sări ca arsă și dete fuga afară. Era straița la mijloc și femeii îi veni inima la loc îndată. Dar depărtându-se, îi zise:

— Numai de n'ai umbla rău, să nu pățești ceva, că nu-i bine să te întorci din drum.

Omul nu-i răspunse, aruncând o ochire spre răsărit, ca și cum ar fi zis, „de acolo e primejdia“. Legă straița de loitre și pocni din bici: — Ho Florică, Joiană, na, măi na! Noaptea era neagră ca iadul, cerul acoperit de nori dintre valurile cărora se rostogoleau din când în când spuze de stele.

Satul dormea în întunec, ca în fundul unei mări negre. Numai câte un câine obosit de lătrat, mai hăpăia unde și unde. La casele în care oamenii se pregăteau de târg, priveau afară în noapte, geamuri galbene, spălăcite. Undeva un guițat de porc lăie întunerecul ca un cuțit.

După ce ieși din sat și apucă pe drumul de țară, Cârjă se sui în car, pe ceglău și începu să silească vitele. Nu venia nime din nici o parte: carele s'au dus mai de noapte, gazdele cu căruțele se scoală după ce răsare soarele. Apoi se gândi la oile ce le lăsase în grija unui cumnat (numai de nu ar afla câteva cu pielea întoarsă), la cucuruzii ce nu se mai coceau și, fiindcă simțea că-l prinde somnul, începu să cânte. — Era singur în întinsul câmpului, junincile mergeau încet, rumegând și în cadența carului se perdea cântecul lui sfios, de om în vârstă, care nu vrea să fie auzit și cântă ca să-și răcorească inima.

Se pripășise în sat, nu știu cum și de unde. Unii spuneau că l-a găsit copil mic, un gazdă, la porțile Clujului și l-a adus, să-i pască porcii. El n'a crezut aceasta și nici altele pe care le spuneau copiii pe seama lui, ca să-l batjocorească. Nu s'a întrebat niciodată de unde e, cine i-a fost mamă? S'a mulțumit că are ce mânca și cu ce se îmbrăca. Atâta vreme cât n'a putut mëlge oile, a păscut porcii, a trecut apoi la oile stăpânului și de aci la ale satului. Purtând toată viața fluerul la curea și o bătă mare de alun în mână, cineva, vr'un îmbuibat de al satului, i-o fi strigat odată, mai în glumă, mai în batjocură: „Cârjă“. Și așa i-a rămas numele. Cu porecla asta

s'a însurat, și-a înfiripat o căsuță, unde și-a găsit alinul.

Nu l-au purtat jandarmii cu cojnița în spate, dar odată, când unul l-a batjocorit mai cu grosul, uite așa, om mic cum e, i-a tras o purecătură de a rămas de poveste. De atunci n'a mai avut nimeni treabă cu el.

S'a trudit mult, lăsându-se fără porc de slănină, fără oi, el, care grijea oile altora, numai să-și poată cumpăra două juninci „cât de slabe”. Și când le-a prins mai întâi la car, și-a scos căciula să mulțumească lui Dumnezeu, și a plâns de bucurie.

Acum se duce la târg, nu pentrucă ar avea cine știe ce treabă. Se duce că îi e drag să meargă cu carul lui, la târg. Ii place să stea în târgul de vite, să vadă cum se învârt oamenii pe lângă junincile lui grase, ca unse cu unt și cum îl întreabă care mai de care: „cât ceri pe ele“?

Când ajunsese în șesul Arieșului, pânza de întunecet începu să se spargă; dela răsărit curgea o lumină gălbue, murdară. Il pătrunse frigul și se dete jos din car. Incepeau să vină căruțele și omul trebuia să ferească mereu, căci „gazda te acață când ți-e lumea mai dragă și tot el te sudue că nu te dai în laturi din drumul lui”.

Cu cât se apropia mai mult de târg, drumul devenia mai îngust. De peste toate văile curgeau șiruri de care, oi și oameni, așa cum curg pâraiele în râul mare, și întreg puhoiul acesta se revărsa în târg, inunda orașul. Cârjă fu nevoit să-și ia vaca de corn și să fie tot cu sbiciul în mână.

* *

Ajuns în târg pe la prânzul cel bun, slobozi junincile în funie și le dete de mâncare. Se necăji mai întâi că nu găsea o leocă cum se cade, apoi își luă o furcă de lemn și se întoarse la car. Vacile nu isprăviseră fânul și omul se așeză pe ruda carului, desfăcu straița cu pită și cu slănină ca să bea și el apă, cu o cale, când o adăpa vacile. Băuse un pahar de vinars și îl ustura în gât.

După ce văzu că junincile nu mai mănăcă, ci numai împrăștie fânul, strânse straița, să le ducă la apă. Dar, până desprinse din jug pe una, cealaltă trecu la căruța unui târgoveț ungur și îmbugă o gură de otavă.

Când omul merse după ea, ungurul îl plesni cu biciul peste față și îl înjură. Cârjă nu răspunse, dete după vacă și ajuns la părăul ce curgea prin mijlocul târgului, își spală obrazul înroșit, și-l șterse cu poala cămașii. Intors la car, legă vacile și le dete fân dinainte. Apoi încet, fără nici o grabă, scoase de pe leasa carului o bătă lungă, vânjoasă: bătă înflorită de cioban. Indesându-și căciula pe cap ca să nu cadă, dacă l-o scutura tare, se apropie de ungurul ce-l lovise, și, răzimându-se în bătă, zise:

— Jupâne!

Ungurul, ținându-și corbaciul la spate, vorbea cu alții și râdeau cu sgomot de sticle sparte.

Cârjă îl fixă mai bine, zicându-i din nou: — Jupâne! Ian hai un pic încoace! Ungurul, un om voinic, cu cisme și cu nădragi, se desprinse din grup și porni spre român ca și cum ar fi vrut să-l înghită dintr'odată.

Când românului îi veni bine, invărti bătă atât de repede, că adversarul n'avu vreme să zică nici „cârc” și căzu buștean.

Ortacii îi alergică din toate părțile, care-și cu pe ce puteau pune mâna mai iute. Cel dintâi ajuns în bătaia bătei fu pocnit drept și, din capul unuia, bătă lunecoasă de alun, sbură în capul altuia cu atâta grabă, că nu se așteptară să cadă pe rând. Căzură unul peste altul. Unul, care-i sărise în spate ca o pisică, încercând să-l sugrume, primi o bolditură în burtă, cu capătul din mână al bătii, și se dete de-a dura.

Sparse capete, împrăștie dinți și unuia îi mută falca. Opt inși zăceau la pământ și cei cari se sculară, stăteau de o parte, ca niște dulăi ce-și ling rănile după o încăerare. Toate se petrecuseră într'o clipă. Nimeni nu avusese vreme să strige, să ceară ajutor. Numai o ungueroaică grasă și roșie ca o sfeclă, văzându-și bărbatul jos,

începu să se vaiete. Oamenii atunci se adunară îndată din tot târgul, lăsându-și bucăturile nemâncate, târgurile neisprăvite, și făcură cerc în jurul lui Cârjă. Cât ajungea bâta era loc sfânt, nimeni nu cuteza să-l calce. Un ungur luând un ceglău se năpusti asupra lui răcnind. Cârjă, însă îl atinse peste nodurile degetelor și-i lovi ceglăul din mână.

Apoi se răsımă iar în bătă și rămase așa, până când, însfârșit, veni și poliția să-i cheme la înfățișare. Atunci se duse liniștit la car, ridică fânul de pe leasă cu grijă și puse bâta la loc. Injugă junincile, în vreme ce alții îi umpleau carul cu adversarii doborâți, apoi urmat de întreg târgul, de gândea că e comandare, sări pe ceglău și mână liniștit:

— Ho Florică, cea Joiană!

Pavel Dan

Avem noi prea mulți intelectuali ?

Noi suntem un neam de rurali primitivi. Cădem în afară de cercul civilizației occidentale. Piloții acestei civilizații sunt urbanismul și industrialismul. Nouă ne lipsesc amândoi. Mai ales aici, în Ardeal. Orașele au fost, până în 1913, ale altor neamuri. Procesul de penetrațiune, pornit după această epocă, ne-a sporit procentul, cu toate acestea, orașele sunt ale noastre numai periferic. Suntem stăpâni numai pe resorturile lor politice, nu și pe cele economice. Neamurile Europene încearcă să-și permanentizeze dominația politică în țările în care se află. În această luptă de hegemonizare, avangarda o formează orașele. Un neam domină cu forțe culturale și economice prin elementul urban, omogen și conștient. Elementul nostru urban e insuficient ca număr și slab în conștiința de rasă și în situația materială. Întărirea acestui element, prin sporirea numerică și sporirea economică, trebuie să formeze una din marile preocupări ale statului. Cu orașe eteroglole și cu sate primitive nu se poate întemeia o dominație politică statornică. Orașul e coloana vertebrală în structura social-economică a unui stat. Noi nu le avem. Le vom avea, fie prin cucerirea celor existente, fie prin întemeierea de altele noi. Cuceritorii vor fi elementele școlarizate. Aceste vor pune în luptă conștiința de rasă și energia de penetrațiune irezistibilă. O astfel de luptă nu se câștigă cu neisprăviți și cu analfabeți. Noi, în lupta culturală și economică, suntem un neam de retardați și de înfrânți. Aceasta, tocmai din motivul că avem în șirurile prime prea mulți neisprăviți, prea multe elemente de pripas. Școala românească, de toate categoriile, este chemată să ne dea armata luptătorilor de elită. De aceea, ne trebuie cât mai multe, cât mai bune școli. Proletariatul intelectual e o primejdie pentru societățile anchilozate. Nu poate fi pentru noi. Noi suntem în faza inițială a evoluției culturale. Tiparele vechi trebuiesc sdrobite. Drumuri noi trebuiesc deschise. Aceasta nu o vor face nici odată beneficiarii partidelor politice și ai biurocrațismului de stat. Drumul spre ascensiune al unui popor nu trece prin ghiftuiala beneficiarilor, ci prin conștiințele revoltate ale ostracizațiilor de regimurile politice. Proletarul intelectual, prin structura lui spirituală, e un element distructiv și creator. Se revoltă și distruge, ca să construească. Desaxați astăzi, într'o societate desechilibrată, ei se vor incadra mâine în ritmul unei societăți noi, creată prin energia lor. Primitivismul rural e o temelie șubredă pentru existența politică a statului nostru. Trăinicia lui o va da numai urbanizarea și industrializarea. Pentru a le avea, ne trebuie o clasă cât mai numeroasă și mai selecționată de intelectuali. Noi n'o avem nici numeroasă, nici selecționată. De aceea, avem motive să fim îngrijorați. În lupta dintre societățile umane rămân striviți analfabeții și primitivii. Biruitoare ies numai popoarele intelectualizate și culturalizate. Drumul spre statul românesc cultural, de mâine, duce prin orașe și școli.

Petru Suciu

Rari nantes . . .

Am oroare de incomplet și maimuțarie. Disprețuesc ipocrizia tragismului improvizat ca și crasul optimism. Am o simpatie nețărmurită pentru armonie, pentru sensul adânc al proporțiilor unificatoare. Unitatea în multiplicitate, armonia contrarelor și contrastelor, — e tot ceace caut în viață. Aci găesc totul fără să mă pierd; ipostaziate într'o formă superioară, durerea și bucuria, svârcolirile afective și pacea interioară, iubirea și ura, conviețuiesc astfel în bună înțelegere, — dându-și seama că ele nu sunt de cât aspecte ale aceleeași realități indestructibile în ansamblu și variabilă în părți. Mai mult, numai armonia îmi dă o viziune acceptabilă a întinderii și profunzimii vieții interioare, numai ea îmi dă unitatea de măsură a tuturor lucrurilor și mai ales a manifestărilor vitale. Cine nu are unitate de măsură, nu poate măsura. Neantul, moartea, nimicul nu sunt unități de măsură, ci neant, moarte, nimic . . . Vreți să măsuarți viața prin moarte și moartea prin viață? Nu cumva măsuarți suprafața cu metrul cub și aerul cu metrul patrat? Nu-mi pot închipui cum s'ar putea măsura suprafețele alifel decât cu o mărime luată din ele. Viața n'o pot măsura decât cu ceva din viață. Aci e greul: cu care dat al vieții? A, să nu credeți pentru asta că sunt un filistin hedonist, căci mi-e frică și mie, sincer, de moarte, de „eternitatea“ ei mai ales. O, și încă ce frică grozavă! Odată era cât pe aici să dau mâna cu ea; și pentru că o simțeam cu majoritatea celulelor corpului meu, mi-am dat seama mai bine de cât alții, de oribila ei „înfățișare“ . . . Mi-e frică de ea și n'o doresc, aci mă deosebesc de voi, plângăreți nesinceri ai vieții și apologeți ai morții . . . Nu vă place lumea de dincoace și credeți că veți ajunge într'o lume de dincolo, mai bună? Ce greșală grosolană. Adecă dacă n'ați făcut nimic în sferile terestre, veți face ceva mai bun în sferile . . . celeste? Dacă nu puteți altfel, dați-vă la o parte și lăsați pe alții să lucreze! Dacă sunteți bolnavi, lecuțiți-vă, lecuțiți-vă cu dogmele religiei personalității!

Și eu sunt trist câte odată așa de tare, încât am impresia că totul se duce — fără întoarcere — pe . . . apele Sâmbetei. Și atunci caut să uit, să uit mereu și pentru totdeauna; și n'aș putea spune că, în asemenea ocazii, privind culorile vieții nu mi-ar da mai multă mângâiere și încântare decât incolorul morții. Ce desăvârșit și complet e omul care a învățat să alunge întunerecul morții prin luminile vieții. Am chiar și iluzii, — poate mai multe de cât ar trebui . . . Cât de sărac poate fi un suflet fără iluzii, fără dorințe și fără vise! Deși îmbătrânit înainte de vreme de grijile astea minuscule și neroade, iubesc mult tinerețea și mă îngrozesc de opacitatea și îngustimea bătrânilor. Ce fermecător e un bătrân plin de tinerețe și ce avorton lubric tânărul cu stigmatele bătrâneței . . . Câtă ipocrizie egoistă în tânărul ce pretinde a fi cuprins taina ultimă a vieții.

Îmi plac conturile precise, sigure și clare ale raționalității, deși cred cu Bergson „că nu există absurditate în care să nu poată cădea inteligența“. Dar și eclipsele sentimentale sunt tot așa de absurde și de neînțelese uneori. Când mi-am luminat, însă, tumultul pasional prin intelctualitatea clar — și prevăzătoare, mă opresc liniștit și mă contemp lu în ceea ce am mai profund, mai intim și mai personal, cu aceeași diabolică voluptate, cu care alții își incolțesc interiorul după pilda vulturului lui Prometeu. Iar când acești prieteni mereu buclucași — inteligență și afect — ajung la înțelegere și împăcare, recunoscându-și fiecare partea lor de adevăr și minciună, de just și injust, mă împac și eu cu mine, de dragul lor. În olimpul meu Apollo și Dionisos țin cu chirie apartamente megieșe. De aceea îmi place și beția. Mă îmbăt, însă rar, căci sunt rare și scumpe băuturile bune ca și oamenii. Ocupația zilnică nu-mi îngăduie să stau, de cât din timp în timp, la „masa“ lui Beethoven, Grieg, Mozart sau . . . Schopenhauer, iar „vinul“ e scump și n'am nici cu cinel-

bea. E așa de scumpă o cupă de astfel de vin, încât lucrul meu de un an, doi, nu-mi ajunge să câștig „banii” necesari..

Și-am mai păjit — păcatele mele — una: am lucrat cu râvnă în multe direcții, m'am străduit chiar să construiesc ceva, însă constat mereu prin „buzunare” bani falși din vremuri de criză! Și e greu să mă scap de ei. E greu fiindcă toată tinerețea și viața mea de până acum a strâns aproape numai bani fără vibrații sonore; produc cel mult un sgomot urât și palid. Vă închipuiți acum cât este de greu să cumpăr, cu asemenea bani — idei, o bucată de viață și o falcă de pământ ca să devin gospodar cinstit, așa cum aud că au fost moșii și strămoșii mei. N'am nici chiar tăria să intru în „magazin” deși știu că „vânzătorul” e prob ca un... comerciant. Bănuesc de unde sunt banii cei răi, dar mi-e teamă s'o spun acum. O las pentru mai târziu. S'ar încinge prea curând o ceartă prea mare și — poate — fără sfârșit. Părinții mi-au dat cu plină iubire puțini „bani”, fiindcă n'aveau. Erau însă prea puțini pentru greul vieții și pentru ambiția mea. Aveam doar convingerea că „talantul” tatei n'a căzut pe pământ sterp.

Astfel îmi apăru gândul depărtării din mijlocul zafarilor sufletului și ai prigonitorilor vieții. Depărtarea te atrage și dorul călătoriei îi urmează. În gondola visului deplin și a artei pure voiu lega de fiecare monedă falsă plumb greu, care să ducă la fundul pierdut al imensului ezur, toată otrava pe care societatea ne-o întinde cu largă și binevoitoare mână. Nu mă însoțiți? Sau vă e indiferent, dacă „rari nantes in gurgite vasto”?

Dimitrie Todoran

Carnet

Toamna, anotimpul poezilor și al tuturor contemplativilor. În calmul galben, de înceată scurgere spre moarte, ca un marș funebru, — este ceva din mâna moale și dulce a mamei, ceva din mângăerile iubitei, ceva din sentițintele destinului. Respirația ei prin aerul înlăcrimat de culori bolnave, prin ușoara și misterioasă țâșnire a vestejirii, e balsam de preț, vărsat darnic peste atâtea răni deschise. Primăvara întinerește, înebunește sângele. Toamna îl liniștește, îl îmbunează. Poezii, temperamentele cu acuități violente, îi sorb parfumurile de sucuri și lumină și-i strecoară în secret intonații de litanii, îi atarnă la gât fascinante salbe de elegii, încercând să-i oprească oarecum fragmentele ființei în formele artei celei fără moarte. Apoi, toamnele românești, mai aduc cu ele și o faimă proprie, darul exclusiv al pământului, al florei și al reflexelor, bolții de-aici. Vine cu ele, ca în nici o parte de lume, o frumusețe vie, fecundă, din cele imponderabile, care stâmpără și adapă, însă nu satură niciodată. Această fațetă răsfrântă magic i-o întâlnim, rumenă minune de jar, prezentă, în poezia noastră, dela trilurile lui Alexandri până la neliniștile metafizice ale lui Arghezi și Blaga. Și ea nu e epuizată, totuși. Tăinuește încă atâtea comori așteptând noi heralzi cu bețigașul dătător de vrajă.

Teodor Murășanu

Tristețea adusă din cele patru vânturi de atâtea publicații palide, ca nave neînsuflețite, ne-o răscumpără de data aceasta, reconfortant, primirea revistei Gând Românesc, dela Cluj. Dirijată de spiritul vior al lui Ion Chinezu, secondat de asiduitatea lui Olimpiu Boitoș, revista aceasta, animată de pasiunea pentru cultură, în toate fațetele ei, reușește să se scuture de balastul inert al începutului, aducând valul prospețimii din sursele tinerei generații ardelenice, pe care tinde s'o reveleze în cea mai inedită expresie. Numărul din urmă, 3—4, rod al silințelor de peste vară, e copios. Tânărul sociolog Traian Herseni, în „Filosofia timpului pierdut”, ne înalță pe creștetul conștiinței, propriu perspectivelor de înțelegere a vieții și duratei elanului vital, lămurind valoarea timpului, această invizibilă dimensiune, inegal apreciată de om și de popoare din

pricina gradului diferit de luciditate a conștiinței. Emil Cioran rupe un fragment din volumul de fulgerătoare intuiții „Pe culmile disperării”. Poezia, nu fără valoare, semnată de Emil Isac, Radu Brateș și Mircea Marc, nu se ridică la altitudinea prozei, al cărei prestigiu crește și mai mult, cu aportul lui Victor Papilian. Nuvela fantastică „Trădare” a acestuia îi indică un temperament frenetic, dublat de perspicacitatea unui sondor în criptele amare ale sufletului, ceva din forțele scriitoricești ale bizarului Leonida Andreev.

Rănit de brutalitatea feroce a societății umane, scriitorul, devenit legendar, prin sbuciumul vieții lui de pelerin, Panait Istrati, nu găsește nicăiri locul de vatră statornică focului sacru care îl mistuie. Cultul incandescent al ultimei sale credințe plutește deasupra oamenilor, pe culmea solitudinii, atins numai de aceia cari, scuturând povara oricărui orgoliu, iubesc sinceritatea și onestitatea cu pasiune. Panait Istrati prezice moartea artei, științei, politicii cari s'au vândut confortului material, giganticului confort pe care îl clădește, trupului, credința acestei jumătăți de veac în progresul material, așa cum misticismul religios din evul de mijloc înălța catedrale, cerului. Deși mărturisește, într'o recentă confesiune, din „Nouvelles littéraires” No. 563 că nu aderă la nimic, „je ne, crois nie aux prières, nie aux divinités”, Panait Istrati presimțind setea de confort a sufletului în partea a doua a veacului nostru, predică desrobirea artei, științei și politicii de lașul aurului. Deodată sufletul său, luminat de căldura unei confesiuni, revelă icoana transfigurată a unei concepții de viață, ca un vitrou de catedrală o imagine surprinzătoare, în năvală de raze. Viața, spune autorul Kyrei Kyraline, nu o face utilul material ci numai sublimul absolut, din care Creația a picurat lumina unui strop în întunecatul trupului nostru. Această scânteie de sublim vrea dânsul s'o nutrească. Intre vâltoarea bunei stări materiale și vârtejul bunei stări spirituale el nu mai ezită, și-a ales sacerdoțiul frumosului. *George Boldea*

Luncile sunt de aceeaș frumusețe. Greerii țărăie o chemare nostalgică de vag și trist atavism. În fond totul e ca acum 15 ani. Cine s'a schimbat? Eu. Uneori plimbându-mi inutilitatea pe lunci, surprind câte un peisagiu de măreția unui tablou antic (livresc). Sălci, arini, se înalță cu o maiestate neînțeleasă și în ochii mei un aer de vechime, o adiere de mitologie pare-că înfioară uneori până la o totală transfigurare întinderea luncii. O experiență de șomeur rural e poate una din cele mai interesante, mai chinuite și mai chinuitoare ca problemă pentru literator. La sat ești atât de aproape de pământ încât, lent, împrumuți un aer de bestie nepreocupată. Iar a scrie însemnează a fi în brațele unei obsesii exclusive. Însemnează a-ți auzi tovarășii luptând, triumfând, însemnează a te vedea anulat, înmormântat, ca în prada unei formidabile revolte să te convingi prin mijloace de expresie dacă ești numai o ruină simplă sau o ruină comercială care mai atrage curioși și care mai inspiră interes. Frumosul, imponderabilul univers de elevații e departe de a fi un îndemn. De aceea cred că la țară și în aceste circumstanțe triviale cari întind furișat ratării mâna se pot scrie numai lucruri subiective — chestii de autobiografie.

Ionel Bălan

Domnii autori precum și editurile sunt rugate să ne trimită exemplare din lucrările lor, pentru eventuale mențiuni și analize.

Revista „**abecedar**” e răspândită de Librăria Domnului Virgil Montăureanu, „Cultura Poporului”, din B-dul Academiei, la toate celelalte librării mari din Capitală.

Abonamente: 1 an 120 lei — Instituțiuni: 500 lei.

Redacția și Administrația: Teodor Murășanu, Turda, Piața Regina Maria, 23.

Tiparul Tipografiei „Arieșul” Turda

